

Nr 92.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till en odlingsorganisation; given Stockholms slott den 19 februari 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 800,000, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av » 800,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott, och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen å statsrådet å Stockholms slott den 19
februari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
Sedan Kungl. Maj:t den 7 december 1917 bemyndigat mig att
tillkalla högst nio sakkunniga personer för att skyndsamt verkställa ut-
redning och avgiva förslag angående de åtgärder, som från statens sida
borde vidtagas för främjande av jordbrukets och dess binäringars produ-
ktion, särskilt under skördeåret 1918, samt vad med denna fråga ägde
sammenhang, tillkallade jag samma dag för detta ändamål ledamoten
av folkhushållningskommissionen professorn Nils Hansson, vice ord-
föranden i samma kommission rådmannen Knut Dahlberg, professorn
Carl Filip Gunnar Andersson, godsägaren Nils Kleen, direktören Johan
Gustaf J:son Leufvén, fabriksdisponenten Per Andersson, ledamöterna
av riksdagens andra kammare Johan Rehn och Per Henning Sjöblom
samt landstingsmannen P. Stensson i Fleninge.

Vid anmälan den 14 januari 1918 av de anslagsfrågor, som beröra tilläggsstaten för innevarande år, anförde jag under punkten 35, att vissa förslag torde inom kort vara att förvänta från nämnda sakkunniga och att medel borde finnas beräknade å budgeten för genomförande av de åtgärder, som med anledning härav kunde bli beslutade. För detta ändamål och med anledning av en av lantbruksstyrelsen gjord framställning om anvisande av 3 miljoner kronor till räntefria lån för tillhandahållande av förädlade utsäden ansåg jag ett förslagsanslag av 5 miljoner kronor böra beräknas, men anförde tillika, att chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, därest med anledning av blivande förslag från bemälda sakkunniga större anslag skulle finnas böra föreslås, budgeten icke torde lägga hinder i vägen därför.

Nu hava bemälda sakkunniga — vilka allmäneligen benämnas produktionskommittén — i en till mig ställd skrivelse den 9 februari 1918 anført följande:

Produktions-
kommittén.

Produktionskommittén har i uppdrag att, efter överbägande, avgiva förslag till åtgärder, ägnade att dels befördra jordbruksproduktionen i den riktning, som med hänsyn till tidsläget bör anses vara för det allmänna mest gänelig, dels ock i möjligaste mån öka produktionen. Givet är, att, i den mån utvägar i nämnda hänseenden utfinnas, det är av största vikt, att kunskap därom sprides till i första hand dem, av vilkas arbete denna produktion är beroende. Kommittén har för den skull fattat såsom en av sina ej minst viktiga uppgifter att besörja, att en efter situationen lämpad upplysningsverksamhet kommer till stånd bland landets jordbrukare. Vissa av de åtgärder, som i sådant avseende från kommitténs sida vidtagits, hava redan efter framställning av kommittén varit förenål för herr statsrådets bedömande.

Huru betydelsefull en genom offentliga föredrag, undervisning av jordbrukskonsulenter eller broschyrer förmedlad upplysningsverksamhet än må vara, torde den dock ej vara tillfyllest för här avsedda ändamål. Det enligt kommitténs mening allra viktigaste är, att en planmässigt ordnad på samma gång rådgivande som i viss mening agitatorisk verksamhet av direkt personlig art kommer till stånd, en verksamhet således, som, huru omfattande den än är, dock alltid riktar sig mot de speciella fallen, personliga och lokala.

Den invändning kommer tvivelsutan att göras på sina håll, att jordbrukarna icke äro i behov av sådana råd och att de själva därförutan bäst förstå, huru de böra handhava sitt odlingsarbete. Denna invändning är emellertid icke riktig. Det är ju icke möjligt eller tänkbart, att de för hela vår ekonomiska tillvaro omstörtande förhållanden, i vilka vi leva, skulle utan några som helst upplysningar, råd och anvisningar kunna bedömas och inses av alla våra lantmän. Redan den omständigheten, att vissa för produktionen erforderliga varor, såsom gödning och vissa slag av utsäde, kunna tillhandahållas endast i mycket begränsad omfattning, föranleder givetvis, att åt odlingen måste ägnas en omsikt, vars beskaffenhet kräver mångahanda slag av överbäganden; så ock nödvändigheten av att andra proportioner än tillförne anläggas på förhållandet mellan den vegetabiliska och den animaliska pro-

duktionen, mellan odlingen av brödsäd, potatis och andra för direkt mänsklig näring avsedda förnödenheter å ena sidan samt foderväxter å den andra. Statens många-handa åtgöranden för produktionens främjande kunna näppeligen antagas komma att, utan särskild upplysning och rådplägning, till sin allmänna innebörd såväl som i sina detaljer inses av alla dem, för vilka de äro avsedda. I den mån förslag till lokala anordningar på jordbruksområdet finnas böra underställas vederbörande myndigheter, torde det ofta nog vara av nöden, att tillfälle till biträde härvid, såväl med hänsyn till initiativ som annorledes, finnes tillgängligt för dem det vederbör. I sådana fall, där brist på företagsamhet eller arbetsvilja åstadkommit minskning av odlingen eller t. o. m. verklig vanhävd, är det uppenbarligen av stor vikt, att de ifrågakommande jordbrukarna varda i första hand genom personlig påverkan övertygade om nödvändigheten av missförhållandenas avhjälpande.

För att upplysningar, råd och uppmaningar av här avsedd innebörd skola medföra det bästa resultat, är det emellertid av vikt, att desamma meddelas under sådana former och från sådant håll, att de mötas med verkligt förtroende. Det bör vara jordbrukarna själva, som till landets och eget gagn handhava det upplysnings- och rådgivningsarbete, varom här är fråga.

Då kommittén anser sig böra göra förslag om särskild organisation av berörda arbete, förbiser kommittén icke, att olika slag av offentliga organ redan för närvarande handhava uppgifter av hithörande slag. De ordinarie myndigheter och korporationer, som här ifrågakomma, äro framför allt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen med deras underavdelningar och tjänstemän samt även länsstyrelserna. Härtill komma så de av tidsläget skapade organen för det statliga kristidsarbetets handhavande. Folkhushållningskommissionens uppgift är ingalunda endast att vara en ransonerande och konsumtionsreglerande myndighet. Dess uppgift är derom måste med nödvändighet i lika mån vara att därjämte stödja arbetet för åstadkommande av den produktion, som utgör förutsättningen för befolkningens nöd- torftiga uppehälle. Kommissionen har att tillse, att jordbrukarna få i tillräcklig myckenhet behålla sådana produkter, som de för egen räkning behöva. Den besörjer, att jordbrukarna tillhandahållas utsäde, fodermedel, gödningsämnen med flera förnödenheter, i den mån tillgångarna förslå och behovet kräver. Den är överhuvudtaget ansvarig för att de statliga ingripandena för folkförsörjningens tillgodoseende anordnas på sådant sätt, att produktionsarbetet därigenom ej lider, i varje fall ej mera än nöden tvingar. I orterna har kommissionen lokala organ till sitt förfogande, i första hand länsorganen, livsmedelsstyrelserna, till vilka äro knutna de av jordbrukets förtroendemän sammansatta jordbruksråden, samt vidare de kommunala livsmedelsnämnderna. Enligt gällande förordning skall inom varje livsmedelsnämnd vara företrädd bland annat sakkunskap i fråga om produktion av livsmedel, och ingår det i livsmedelsstyrelsernas och livsmedelsnämndernas allmänna instruktion, att »draga försorg om och öva tillsyn över hushållningen med näringsmedel». Genom industrikommissionen, stundom i samarbete med lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen, tillhandahållas jordbruket varjehanda förnödenheter såsom motoroljor, fotogen, karbid, järn, redskap, cement. För tillhandahållande av den viktiga förnödenhet, som utgöres av den mänskliga arbetskraften, äro särskilda organisationsåtgärder vidtagna. Hela landet är omspunnet av ett nät av samarbetande lokala arbetsförmedlingsanstalter, vilka äga sitt centrum hos socialstyrelsen. Dessutom hava särskilda anordningar företagits med syftet att möjliggöra skyndsamt

organisering av en frivillig beredskap för tillgodoseende av arbetskraft till jordbruket. För sådant ändamål hava inrättats dels i anknytning till livsmedelsstyrelserna särskilda länsutskott, dels ock kommunala utskott.

Givetvis är det av stor vikt, att det administrativa arbete, som nu omfördä organ av olika slag hava sig anförtrott, icke bringas i oordning genom skapandet av ytterligare organ, vars uppgifter skulle komma att endels sammanfalla med eller skära de redan förefintliga. Med beaktande av denna synpunkt och oaktat den redan förut månghövdade beskaffenheten av de statliga eller kommunala organ, ordinarie eller tillfälliga, i vilkas uppgifter ingår att biträda jordbruksnäringen, kan kommittén dock icke underlata att vara av den mening, att plats bör beredas för ytterligare en organisation, vars uppgifter emellertid böra nog begränsas och vilken bör i sitt arbete vara anknuten till och samverka med de redan befintliga.

Denna organisations uppgift bör i huvudsak vara den ovan av kommittén antydda att inom den jordbruksidkande befolkningen öva rådgivande och manande verksamhet med avseende å den svenska jordens utnyttjande på med hänsyn till tidsläget bästa sätt samt även att, i den mån omständigheterna därtill föranleda, avgiva förslag eller framställningar till odlingsarbetets fromma eller lämna biträde vid sådana framställningars upprättande. Emellertid torde det härjämte böra åligga den nya organisationen att, i den mån därom förordnas, tillhandagå det allmänna med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess av kristidsförhållandena föranledda, odlingsstödjande verksamhet (exempelvis där denna gives form av odlings- eller dikningsbidrag).

Såsom redan nämnts anser kommittén det vara av vikt, att tyngdpunkten av ifrågavarande verksamhet lägges på det lokala och personliga arbetet liksom även att detsamma handhaves av jordbruksnäringens egna förtroendemän. För uppehållande av enhetlighet och för åstadkommande av nödig sammanhållning och samverkan är emellertid av nöden, att utöver de rent lokala organen inrättas särskilda organ för större områden.

Vad nu först angår de i egentlig mening lokala organen vill kommittén föreslå, att inom en var av rikets landskommuner (socknar) inrättas en *odlingsnämnd*. Denna bör bestå av tre eller i större kommuner högst fem aktade och kunniga jordbrukare. Densamma torde lämpligen utses sålunda, att hushållnings-sällskapet (förvaltningsutskottet), på nådigt uppdrag, anmodar ordföranden i kommunalstämman att till ett möte sammankalla kommunens jordbrukare, samt att vid detta möte, som bör ledas av stämmans ordförande, de närvarande jordbrukarna, vilka böra utöva sin rösträtt efter huvudtal, besluta om antalet av odlingsnämndens ledamöter och därefter utse ledamöterna. Såsom jordbrukare torde böra anses en var man eller kvinna, som inom socknen är taxerad till bevilling för inkomst av jordbruksfastighet. Med hänsyn till nämndens uppgifter och betydelsen av att hela institutionen gives en i möjligaste mån frivillig eller i varje fall föga formbunden karaktär, synas närmare bestämmelser i fråga om sättet för nämndens utseende icke vara av nöden. Emellertid kan kommittén icke underlåta att betona betydelsen av att kommunerna vinnlägga sig om att i odlingsnämnderna insätta handlingskraftiga, gärna yngre män samt att därvid tillgodogöra sig de kunskaper i fråga om tidsenligt lantbruk, vilka — såsom direkt följd av den nutida lantbruksundervisningen eller eljest — äro att finna inom orten.

Av största vikt är, att ett förtroendefullt samarbete äger rum mellan kommunens livsmedelsnämnd och odlingsnämnd. Redan från den synpunkten synes det vara lämpligt, att en av livsmedelsnämndens ledamöter beredes säte även i odlingsnämnden. Föreskrift härom synes dock näppeligen vara av nöden. Däremot torde det böra lämnas den uttryckliga anvisning, att livsmedelsnämnden och odlingsnämnden skola, i den mån det gemensamma arbetet därtill föranleder, hålla gemensamma sammanträden samt att dylikt gemensamt sammanträde skall äga rum, där så från någöndera sidan påkallas.

Odlingsnämndernas uppgift torde böra sålunda sammanfattas:

- 1) att giva kommunens jordbrukare råd och anvisningar
 - angående den odlade jordens utnyttjande på bästa sätt och de växtslag, som särskilt med hänsyn till kristidsförhållandena företrädesvis böra odlas;
 - angående den naturliga gödselns lämpliga tillvaratagande och behandling;
 - angående anskaffande av fullgott utsäde, konstgjorda gödselmedel, jordbruksredskap och maskiner med bränsle och smörjoljor, arbetskraft, hästar och foder såväl särskilt för odlingsföretag, varom under 2) här nedan förmåles, som även eljest;
- 2) att samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de åtgärder, som å särskilda egendomar böra och kunna vidtagas för vinnande av ny odlingsmark genom röjning av hag- eller skogsmark för dess iordningställande till rationell betesmark eller genom uppodling av skogs-, hed- eller ljunghärad eller genom avdikning av ängar, mossar eller annan sidlänt mark samt, i den mån statsbidrag eller annat statligt understöd för dylikt arbetes verkställande finnes av nöden, lämna jordbrukaren sitt biträde och stöd härutinnan;
- 3) att övervaka, att jorden inom kommunen ordentligt skötes, och, om försummelse härutinnan iakttages, med alla till buds varande medel verka för att nöjaktigt brukning kommer till stånd, i sista hand genom att om missförhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med förslag till de åtgärder, som från det allmännas sida synes påkallade för jordens upphjälpande ur vanhävden;
- 4) att tillhandahålla odlingsråd och de myndigheter, varom nedan förmåles, de uppgifter angående jordbruksförhållandena inom kommunen, som av dem begäras, samt hos odlingsrådet göra de anmälningar och förslag, som av omständigheterna påkallas; och
- 5) att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tillhandagå staten med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess verksamhet för odlingsarbetets främjande, samt att i övrigt övervaka, att de åtgärder till jordbrukets fromma, som inom kommunen från det allmännas sida föreskrivas eller påfordras, varda vidtagna och, i händelse av försummelse härutinnan, hos vederbörande myndighet därom göra anmälan.

Några bestämda eller utförliga anvisningar angående det sätt, varpå odlingsnämnden bör gå till väga för fyllandet av sin uppgift, torde ej böra givas av Kungl. Maj:t. I den mån sådana anvisningar bliva av nöden, lära desamma lämpligast böra lämnas av de odlingsråd och övriga myndigheter, om vilka kommittén nedan kommer att vidare uttala sig. Givetvis blir odlingsnämndens arbetssätt väsentligen beroende av de lokala och personliga förhållandena inom kommunen. I

vissa fall kunna allmänna sammankomster och rådslag befinnas lämpligast, i andra fall personliga besök hos enskilda odlare.

För att odlingsnämnderna skola kunna bedriva sitt arbete med tillbörlig kraft är det enligt kommitténs mening nödvändigt, att ledamöterna beredes ekonomisk ersättning av staten, oberoende av det bidrag, vederbörande kommun kan vara villig lämna. Denna ersättning synes lämpligen kunna utgå dels i form av ett grundanslag, avsett att i första hand utgöra vederlag för de med nämndernas arbete förenade direkta utgifterna samt vidare för arbetet med tillsyn över odlingsföretag inom kommunen, dels i form av ett tilläggsanslag, som står i visst förhållande till arealen av den mark, som genom nämndernas bedrivande göres till föremål för odling. *Grundanslaget*, som förskottsvis bör utbetalas till nämnderna efter vederbörande odlingsråds bestämmande, kan lämpligen fastställas till ett årligt belopp växlande mellan 50 och 150 kronor för varje nämnd, beroende på arbetsomfattning, sådan denna av odlingsrådet kan beräknas med ledning av brukningsdelarnas antal inom vederbörande kommun, kommunens storlek o. s. v.

Tilläggsanslaget synes kunna bestämmas till 5 kronor årligen för varje hektar jord, som uppodlas, vare sig det gäller odlingsföretag å fastmarks-, myr- eller torvjord, torrläggning av sidlänta ängar, förbättring av betes- och ängsmarker eller täckdikning.

För städernas och köpingarnas del synes icke oundgängligen behöfligt att inrätta särskilda odlingsnämnder. Livsmedelsnämnderna därstädes böra emellertid ägna sitt intresse jämväl åt odlingen av jordbruksegendomarna inom samhället; och på vissa håll torde lämpligt vara, att livsmedelsnämnden tillsätter en odlingsnämnd av några jordbruksakkunniga personer med enahanda uppgifter, som för odlingsnämnderna på landsbygden här föreslagits. Denna odlingsnämnd bör givetvis ej förväxlas med det planteringsråd, vars inrättande i städerna och vissa andra samhällen kommittén i särskild skrivelse tillrätt. Medan odlingsnämnden skulle hava till uppgift att verka för höjandet av det jordbruk i egentlig mening, som idkas å stadssamhällenas rent lantliga och ofta mycket omfattande ytterområden, bör planteringsrådets arbete vara begränsat till den koloniträdgårds- och potatislandsodling, som bör uppmuntras inom den icke jordbruksidkande befolkningen.

För att sammanhålla och leda odlingsnämndernas arbete och i viss mån även övervaka detsamma bör enligt kommitténs mening inom varje hushållningssällskapsområde tillsättas ett särskilt *odlingsråd*.

På anmodan av Kungl. Maj:t torde varje hushållningssällskaps förvaltningsutskott böra utse ett sådant odlingsråd, bestående av ordförande och fyra andra ledamöter jämte två suppleanter för dem. Önskligt är, att ledamöter av det redan förefintliga jordbruksrådet, om deras tid och läggning det medgiva, tagas i anspråk även för denna uppgift. I varje fall torde böra bestämmas, att minst en av jordbruksrådets ledamöter bör jämväl vara ledamot av odlingsrådet. Uttryckligen bör dessutom föreskrivas, att ett intimt samarbete bör anordnas mellan dessa båda råd samt att desamma böra gemensamt sammanträda, då detta från endera sidan påkallas.

Odlingsrådets uppgifter torde böra sålunda sammanfattas:

Odlingsråd åligger:

1) att inom sitt område meddela råd och upplysningar angående den odlade jordens användning med hänsyn till därstädes rådande förhållanden;

2) att, såväl på eget initiativ som efter förslag av odlingsnämnd, undersöka möjligheterna av nyodling och dikning, verka för sådana arbetens anordnande och, där så kräves, hos Kungl. Maj:t göra framställning angående understöd åt dylikt arbete;

3) att övervaka, att jorden inom området ordentligt skötes, arbeta för att försumlighet härutinnan rättas, och, om så finnes nödigt, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande för vederbörlig åtgärd anmäla förekommande fall av vanhävd;

4) att tillhandahålla vederbörande myndigheter de uppgifter angående jordbruksförhållandena inom området, som av dem begäras, samt hos dem göra de anmälningar och förslag, som av omständigheterna påkallas;

5) att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tillhandagå staten med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess verksamhet för odlingsarbetets främjande; och

6) att i allmänhet leda och övervaka odlingsnämndernas verksamhet samt i övrigt verka för nyttig odlings främjande inom distrikten.

Kommittén anser nödvändigt och förutsätter, att odlingsråden av hushållningssällskapen berättigas att anlita biträde av såväl dessas jordbrukskonsulenter och andra befattningshavare som även statens lantbruksingenjörer. För ersättning åt sådant biträde ävensom för sekreterararbete, trycksaker, skrivmaterialier och andra expenser torde böra redan från början ställas medel till odlingsrådets förfogande.

Det torde vara erforderligt, att odlingsrådets ledamöter, som i allmänhet måste vidkännas resekostnader för att kunna deltaga i rådets sammanträden och som dessutom torde ofta nog komma att för fullgörande av sitt värv företaga resor inom området, berättigas att av allmänna medel åtnjuta ersättning för dylik resekostnad. Denna ersättning torde lämpligen böra utgå med dagtraktamente av 15 kronor samt för resekostnad enligt fjärde klassen i resereglementet.

Kommittén får föreslå, att dels odlingsrådets ledamöter och suppleanter berättigas till ersättning enligt vederbörligen attesterade räkningar, avfattade i överensstämmelse med ovan angivna grunder, dels ock till varje odlingsråd, för bestridande av rådets ovan omförmälda utgifter, ställes till förfogande ett begynnelseanslag av högst 5,000 kronor.

De organisatoriska åtgärder, varom kommittén nu gjort förslag, åsyfta närmast främjandet av jordbruksproduktionen i första hand redan under innevarande år och vidare under kristiden. I vad mån åtgärderna kunna anses vara av beskaffenhet att, om ock till äventyrs i endels annan gestaltning, bibehållas jämväl under en längre framtid, lärer icke vara erforderligt att nu överväga. Tills vidare torde den föreslagna organisationen böra anses såsom en kristidsanordning och bedömas därefter.

Detta förhållande hänvisar med mycken bestämdhet på nödvändigheten av att den nya organisationen beredes anknötning icke blott till de myndigheter, som jämväl under normalt tidsläge hava odlings- och i allmänhet jordbruksintressets främjande till uppgift, således i första hand lantbruksstyrelsen, utan jämväl till de särskilda under kristiden inrättade statsinstitutioner, i vilkas uppdrag ingår att i ett eller annat avseende tillgodose jordbrukets behov eller vilka i varje fall i sitt arbete beröra jämväl jordbrukets intressen. Av sådana krigstidsorgan äro att nämna

industrikommissionen, arbetslöshetskommissionen, bränslekommissionen samt framför allt folkhushållningskommissionen. Att denna sistnämnda kommissions ransonerande och fördelande arbete är allenast den ena sidan av dess uppgift och att den andra är produktionsarbetets stödjande, därom har kommittén redan erinrat.

Självklart är, att de odlingsråd, om vilka kommittén gjort förslag, måste, liksom övriga av hushållningssällskapen eller i anslutning till dem inrättade förvaltningsorgan eller anställda befattningshavare, stå i nära kontakt med lantbruksstyrelsen. Särskilt tänker kommittén härvid på vissa administrativa uppgifter, vilka torde böra anförtros åt odlingsråden och under deras ledning odlingsnämnderna, framför allt handläggningen av frågor om sådana statsbidrag till odlings- eller avdikningsarbetens utförande, varom kommittén avser att inkomma med förslag. Lantbruksstyrelsens befattning med de ärenden av enahanda eller snarlikt innebörd, vilka föranledas av den verksamhet, som staten redan utövar till jordbrukets stödjande, gör det enligt kommitténs mening oundgängligt, att styrelsens arbetskraft och intresse tagas i anspråk jämväl för de åtgärder av mera tillfällig och av kristidsförhållandena betingad beskaffenhet, varom nu dessutom är fråga. Även i många andra avseenden, såsom beträffande odlingsrådets och nämndernas rådgivande och propagerande verksamhet, måste givetvis ett ganska intimt samarbete mellan dem och styrelsen vara till bätnad och böra påräknas.

Å andra sidan är samarbetet mellan de nu föreslagna lokalorganen samt folkhushållningskommissionens lokalorgan och kommissionen själv ej mindre viktigt. Kommissionen besitter bl. a. rådighet över eller förmåga att anskaffa och fördela en stor del av de förnödenheter, som för produktionsarbetet erfordras, såsom fodervaror, utsäde, gödselmedel samt jämväl, endels i samarbete med andra institutioner, redskap, bränsle, oljor, arbetskraft m. m. Den har med sin under kristidsarbetet förvärvade organisatoriska träning förskaffat sig hand över våra transportvägar och transportmöjligheter. I kommissionens jordbruksavdelning är slutligen samlad en rik erfarenhet och kunskap såväl om vårt jordbruk i allmänhet som angående dess utveckling och livsbetingelser under nuvarande kristid.

Välgående skäl tala således för att den centrala ledningen av odlingsrådets och odlingsnämndernas arbete utövas från såväl lantbruksstyrelsen som folkhushållningskommissionen. Å andra sidan finner kommittén det emellertid vara synnerligen angeläget, att ledningen göres enhetlig och icke splittras.

För ernående av önskad enhetlighet och kraft, utan att dock någon av de institutioner, vilkas medverkan synes så nödvändig, nämligen lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen, härifrån uteslutes, föreslår kommittén, att för ledandet av odlingsrådets och odlingsnämndernas arbete inrättas en särskild *statens odlingskommitté*, bestående av tre ledamöter, varav en utses av Kungl. Maj:t, en av lantbruksstyrelsen bland styrelsens ledamöter och en av folkhushållningskommissionen bland kommissionens ledamöter. Denna kommitté, som givetvis måste till sitt biträde anställa tjänstemän och andra funktionärer, bör det åligga att fullgöra sitt värv i intimt samarbete såväl framför allt med lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen som jämväl med andra verk och myndigheter, i den mån det erfordras. Genom dylikt intimt samarbete torde, om detsamma rätt bedrives, kommittén faktiskt komma att kunna till sin hjälp påräkna all den samlade erfarenhet hos åtminstone de båda verk, vilka genom sina ledamöter bliva i kommittén direkt företrädda. Genom sin fåtalighet och sin mera tillfälliga prägel bör odlingskommittén äga

förutsättningar att handlägga förekommande ärenden visserligen icke mera grundligt, men i stället mera snabbt än som för lantbruksstyrelsen i allmänhet torde vara möjligt. Och snabbhet är här uppenbarligen av stor betydelse. Genom sitt lös-görande från den oerhörda mängd av arbetsuppgifter, som påvila folkhushållnings-kommissionen, torde kommittén bättre, än denna skulle kunnat, bliva i tillfälle att koncentrera sig på de uppgifter, som komma att åt kommittén anförtras.

Produktionskommittén anser icke erforderligt göra något förslag angående organiserandet av odlingskommitténs kansli, ej heller om de penningmedel, som måste ställas till odlingskommitténs förfogande för ändamålet. Odlingskommittén själv torde lämpligast böra härom göra framställning.

Kommittén har sökt verkställa en approximativ uppskattning av de årliga kostnader, en organisation av här föreslagen art skulle komma att draga. Efter ett grundbidrag av i medeltal 100 kronor för varje odlingsnämnd och ett tilläggs-anslag à 5 kronor per hektar för 70,000 hektar odlad och förbättrad mark skulle kostnaderna för nämnderna uppgå till 580,000 kronor. För odlingsråden torde kunna beräknas en årlig totalkostnad av c:a 200,000 kronor, vartill komma kostnaderna för statens odlingskommitté, vilka lägst torde kunna uppskattas till 50,000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för den här föreslagna organisationen skulle alltså kunna beräknas till 830,000 kronor årligen.

På samma gång kommittén härmed underställer herr statsrådet sitt nu om-förmälda förslag till organisatoriska åtgärder för odlingsarbetets främjande, anser sig kommittén böra betona vikten av att, därest den föreslagna anordningen skall kunna bliva till gagn redan under innevarande år, åtgärd omedelbart vidtages för densamma bringande i funktion. Synnerligen önskligt synes det kommittén, om arbetet härmed kunde så påskyndas, att odlingsråden och odlingsnämnderna kunde vara utsedda redan under innevarande månad.

Med åberopande av det anförda tillåter sig således kommittén vördsamt för-orda, att herr statsrådet måtte ofördröjligen dels hos Kungl. Maj:t hemställa om godkännande av vad här föreslagits, i den mån detsamma är av beskaffenhet att böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, dels ock vidtaga de övriga åtgärder, som finnas av nöden för de föreslagna anordningarnas åstadkommande.»

Lantbruk-
styrelsen.

I utlåtande häröver den 13 februari 1918 har lantbruksstyrelsen anfört följande:

»Vad angår den av produktionskommittén föreslagna lokala organisationen med odlingsnämnder och odlingsråd, har lantbruksstyrelsen icke något att mot den-samma erinra, då den synes kunna bidra till att förenkla ärendenas handläggning och i viss mån bereda ökad trygghet för de för odlingsändamål eventuellt anvisade statsmedlens lämpligaste och mest verksamma användning. Därtill kommer, att ifrågavarande såväl nämnder som råd säkerligen väl skulle lämpa sig att biträda vid genomförande jämväl av andra statsåtgärder för jordbruksproduktionens ökning, vilka enligt lantbruksstyrelsens mening böra och antagligen även komma att under närmaste tid vidtagas.

Beträffande den föreslagna odlingskommittén skulle, — — — till dess hand-

läggning komma att hänskjutas frågor, som på det närmaste beröra lantbruksstyrelsens såväl lantbruksbyrå som agrikulturtekniska byrå. Att under sådana förhållanden bereda plats i nämnda kommitté åt endast en av styrelsens ledamöter synes icke komma att på önskvärdt sätt underlätta och befordra det i frågor sådana som de här föreliggande nödvändiga samarbetet med lantbruksstyrelsen. Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle förutsättningarna härför väsentligt ökas, om lantbruksstyrelsen bleve representerad i nu ifrågakvarande odlingskommitté på motsvarande sätt som i den nu genom nådigt beslut den 21 september 1917 upprättade olje-delegationen, vars ordförande är lantbruksstyrelsens chef och av vilken båda de byråchefer i styrelsen äro ledamöter, som, för den händelse de ärenden delegationen har att avgöra, handlades i lantbruksstyrelsen, där skulle föredraga dem. Av olje-delegationens övriga ledamöter äro två utsedda av folkhushållningskommissionen och två av industrikommissionen. Den erfarenhet, som vunnits rörande denna delegations verksamhet, torde få anses odelat gynnsam.

Att, vid sidan av den redan befintliga såväl lokala som centrala administrationen, för nu ifrågakvarande ändamål upprätta särskilda tillfälliga organ kräver givetvis avsevärda kostnader. Mot den av produktionskommittén i detta hänseende uppgjorda kostnadsberäkningen finner lantbruksstyrelsen icke anledning till anmärkning.

I anslutning till det sålunda anförda får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:ts vid framläggande för riksdagen av proposition i ärendet måtte taga hänsyn till lantbruksstyrelsens ovan gjorda erinran.»

Mot detta styrelsens utlåtande har byråchefen Egerström avgivit reservation och, med hänvisning till en av honom avgiven reservation mot lantbruksstyrelsens utlåtande samma dag över en framställning av produktionskommittén angående bidrag till vissa odlingsföretag, ansett, att styrelsen bort avstyrka produktionskommitténs nu ifrågakvarande förslag.

Reservation.

Det av produktionskommittén nu framlagda förslaget synes mig böra bringas till verkställighet. Även om någon egentlig brist på tillfällen till upplysning och ledning i lantbruksfrågor icke förefinnes i vårt land för dem, som vilja draga nytta därav, torde det icke kunna bestridas, att i synnerhet under nuvarande tider ett åvägabringande av särskilda organisationer för främjande av ett intensivt arbete för befordrande av jordens odling och höjande av jordbrukets produktion bör kunna bliva till stort gagn. Enligt förslaget skulle överallt på landsbygden upprättas odlingsnämnder, bestående av energiska och intresserade jordbrukare, vilka åtnjuta förtroende inom sin ort. Härigenom beredes möjlighet till personlig påverkan i en omfattning, som ej bör kunna undgå att medföra ganska betydande resultat. Jag vill särskilt framhålla, att i den svåra frågan om åtgärder mot vanhävd å jord ett verksamt bistånd bör kunna förväntas från odlingsnämnderna.

Departementets
chefen.

Jag vill betona, att genom den föreslagna organisationen den verksamhet, som nu för enahanda ändamål bedrivs av statsinstitutioner och statstjänstemän samt av hushållningssällskapen och i dessas tjänst anställd personal ävensom av vissa föreningar m. m., naturligtvis icke är avsedd att i någon som helst mån inskränkas eller förändras utan bör denna verksamhet givetvis fortgå. Den nya organisationen måste betraktas uteslutaende såsom en kristidsorganisation och bör ansluta sig till den nuvarande såsom en närmast av kristiden föranledd komplettering och, där så behöves och lämpligen kan ske, böra bägge understödja och främja varandras verksamhet.

Mot den föreslagna anordningen av de nya organen m. m. har jag icke något väsentligt att erinra. Verksamheten synes böra lämnas jämförelsevis fri och ej flera bestämmelser om densamma utfärdas än som äro oundgängliga. Avsikten är, att det levande personliga intresset skall utfylla formerna och lämpa arbetsmetoderna alltefter som det å skilda orter och under olika förhållanden finnes mest ägnat att leda till målet: den svenska jordens utnyttjande på bästa sätt särskilt med hänsyn till de under nuvarande omständigheter viktigaste grödorna.

Förslaget att odlingsnämnd skall utses inom varje landskommun skulle möjligen kunna anses medföra större apparat än som är nödvändig. Då emellertid tillfälle till gagnelig verksamhet icke någonstädes torde komma att saknas och utseendet av dylik nämnd föreslås skola ske på ett ganska enkelt sätt, anser jag tillräckligt skäl ej förefinnas att stadga något undantag i detta avseende.

Anmaningen till kommunalstämmans ordförande att sammankalla kommunens jordbrukare för att utse nämnd synes mig emellertid lämpligen böra utgå från Kungl. Maj:ts befallningshavande och icke, såsom kommittén föreslagit, från hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Mot förslagen om rösträtt m. m. vid detta möte har jag ej något att erinra liksom ej heller mot det föreslagna antalet ledamöter i odlingsnämnd, nämligen tre eller i större kommuner högst fem. Dock synas jämväl två suppleanter böra utses.

Vad kommittén anfört och föreslagit beträffande inrättande av odlingsråd inom de särskilda hushållningssälls kapsområdena finner jag mig böra i allo biträda. Jag vill anmärka, att i de hushållningssälls kapsområden, där flera jordbruksråd finnas, det icke bör nödvändigtvis fordras, att alla skola vara representerade inom odlingsrådet, ehuru väl det naturligtvis är önskligt, att lokalkännen domen blir i erforderlig mån företrädd inom odlingsrådet.

Att en särskild central myndighet för ledningen av hela ifråga-

varande organisation är nödvändig, finner jag uppenbart och får till stöd härför hänvisa till kommitténs motivering. Kommittén har ansett, att för detta ändamål bör inrättas en statens odlingskommitté av tre personer, av vilka en skulle utses av Kungl. Maj:t, en av lantbruksstyrelsen och en av folkhushållningskommissionen. Häremot har lantbruksstyrelsen anfört, att styrelsen syntes böra i odlingskommittén representeras av sin chef samt två byråchefer, varmed tydligen borde följa ökad representation jämväl från folkhushållningskommissionen. I denna fråga ansluter jag mig till kommitténs förslag. Jag anser det synnerligen önskvärt, att den föreslagna odlingskommittén skall kunna arbeta raskt, och befarar att, om den gjordes mångtaligare än tre, detta kunde tynga arbetet. Dessutom vore det enligt min mening en olägenhet av allvarlig art, ifall flera av lantbruksstyrelsens och kommissionens ledamöter skulle för ändamålet dragas från sitt ordinarie arbete i ämbetsverket eller kommissionen.

Å Kungl. Maj:t torde böra ankomma att utse en av kommitténs ledamöter till ordförande i kommittén.

Vad kostnaderna för den föreslagna organisationen beträffar, är jag ense med kommittén därutinnan, att anslag av statsmedel bör där till anvisas. Det kan nämligen enligt min mening icke begäras, att de personer, som tagas i anspråk för ändamålet, skola fullgöra uppdraget utan något vederlag. Ej heller synes det kunna åläggas kommunerna att bestrida alla kostnaderna för odlingsnämnderna, även om det må vara önskvärt att, där så visar sig behöfligt, tillskott till statens anslag må lämnas av vederbörande kommuns medel. Det är ett hela folkets intresse att jorden må frambringa så mycket produkter som möjligt till fyllande av folkets behov. Det är av denna anledning, som staten nu föranstaltar om tillkomsten av denna organisation, och det synes mig då vara en ganska naturlig följd, att staten åtager sig åtminstone det väsentligaste av de därmed förknippade kostnaderna.

Kommitténs förslag, att statsbidraget till odlingsnämnderna skall utgå med dels ett årligt grundanslag av 50—150 kronor för varje nämnd, allt efter vederbörande odlingsråds bestämmande, och dels ett tilläggsanslag av 5 kronor för varje hektar jord, som uppodlas eller på av kommittén angivet sätt förbättras, synes mig innebära en lämpligt avvägd norm för ersättningen. Då emellertid kommittén angivit, att sagda tilläggsanslag skulle utgå *årligen*, anser jag mig böra såsom min mening uttala, att dylikt anslag ej bör för visst år utgå för annan areal än som odlas eller på dylikt sätt förbättras *under samma år*. Eljest skulle en odling, som verkstälts under visst år, grundläggas rätt för odlings-

nämnd till tilläggsanslag även under följande år, och om odlingarna vidmakthölles samt nya odlingar årligen tillkomme, skulle tilläggsanslaget årligen stiga, vilket knappast vore av nöden eller ens lämpligt. Av kostnadsberäkningen synes för övrigt framgå, att kommittén utgått från en konstant årlig areal, avsedd att läggas till grund för tilläggsanslaget, och alltså ej tänkt sig någon ökning däri från år till år.

Förslaget om ersättning till odlingsrådets ledamöter innefattar, att dagtraktamentet skulle utgå med 15 kronor men reseersättningen bestämmas efter fjärde klassen i resereglementet. Då Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen förmält sig hava för avsikt att för tredje klassen i nämnda reglemente höja dagtraktamentet från 11 till 15 kronor, torde förslaget få anses innebära, att dagtraktamentet skulle utgå efter tredje klassen. Mot förslaget i denna del anser jag mig ej böra göra annan erinran, än att dagtraktamentet synes mig böra utgå efter tredje klassen i resereglementet, även om det härigenom kommer att utgå med annat belopp än 15 kronor.

Mot förslagen angående anslag till täckande av odlingsrådets kostnader för arbetsbiträde, expenser m. m. samt beträffande beräkningen av kostnaderna för statens odlingskommitté finner jag ej skäl till erinran.

Kommittén har uppskattat hela årskostnaden för den föreslagna organisationen till 830,000 kronor. I betraktande av att det behöfliga anslaget bör få naturen av förslagsanslag och då jag icke för min del vågar hålla för sannolikt, att en så stor årlig areal som 70,000 hektar kan bliva genom odlingsnämndernas åtgärder uppodlad eller på föreslaget sätt förbättrad, anser jag det vara tillräckligt att sätta anslaget till 800,000 kronor.

Detta anslag behövs såväl för innevarande år som för nästa år. För år 1918 lämnar det förut beräknade anslaget å tilläggsstat tillgång härtill. Vad anslaget för år 1919 angår har chefen för finansdepartementet meddelat mig, att, på sätt av honom kommer att under riksdagens lopp närmare angivas, hinder från budgetens synpunkt ej synes möta att upptaga detsamma i riksstaten.

Jag vill slutligen i likhet med kommittén framhålla ärendets synnerligen brådskande beskaffenhet. Därest något arbete av verklig betydelse skall kunna hinna utföras redan till detta års vegetationsperiod, är det tydligtvis nödvändigt, att den nya organisationen kommer till stånd och träder i verksamhet snarast möjligt. På grund härav tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, samtidigt som proposition avlåtes till riksdagen om anvisande av erforderliga anslag för det ifråga-

varande ändamålet, dels anbefaller Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen att ofördröjligen anmoda kommunalstämmornas ordförande att anordna sammanträden för utseende av odlingsnämnder i överensstämmelse med vad kommittén därutinnan föreslagit, dels ock till hushållningssällskapens förvaltningsutskott riktar en uppmaning att utan dröjsmål gå i författning om utseende av odlingsråd enligt kommitténs förslag.

Till frågan om utseende av statens odlingskommitté torde jag med det snaraste få återkomma.

Jag hemställer vidare, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det nu av mig tillstyrkta förslaget anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag	
av	kronor 800,000,
dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag	
av	» 800,000.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet skulle med den lydelse bil. — vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.